

גיוס כהלכה

ידיעות אחרונות 25/1/12

עליזה לביא

כמקובל במחוזותינו, גם הוויכוח המתחדש על חוק טל פונה לעימות ולהתלהמות, במקום לחשיבה ולהידברות. מי שבאמת רוצה לראות את החרדים – לפחות את חלקם – משתלבים בשירות הצבאי או הלאומי, צריך תחילה ללמוד את דרך החשיבה ואת מערך הכוחות במגזר זה. מתוך הבנה זו, מתחייבות דרכי פעולה שונים מאלו שננקטו עד כה.

ככל שאפשר לדבר על המגזר החרדי בהכללה, הוא אינו מתגייס משום שזה מה שהורו הרבנים. אם תהיה הוראה הפוכה – ההתנהגות תהיה הפוכה. ומדוע הרבנים אוסרים? משום שהם חוששים מהיפתחות לעולם. מכך שאברכים שגדלו כל ימיהם בחברה מסוגרת ומגוננת, לא יוכלו להתמודד. מהפחד שישלחו אברכים ויקבלו חילוניים.

לכך נוסף רצונם של עסקנים לשלוט באמצעות הכסף. כאשר אברכים אינם עובדים אלא מתפרנסים מכספי הכולל או הישיבה, הם נתונים בידי מי שמחליט האם וכמה כסף יקבלו. כאשר נשותיהם עובדות כמורות או כגננות במוסדות חינוך חרדיים, גם הן במעגל. המבנה מבטיח ציבור צייתן, קריאה בעיתון הנכון, קניה בהתאם להכשר הנכון ובעיקר – הצבעה למפלגה הנכונה.

שילוב שני גורמים אלו הוא מוקד הבעייתיות הקשה בסוגיית גיוס בני הישיבות. רבנים מתנגדים מסיבות דתיות ועסקנים מתנגדים מסיבות שלטוניות. רבנים חוששים מפני החילוניות, עסקנים חוששים מפני עצמאות. לכן, הבטחות כמו "הגיוס יאפשר לכם להשתלב בעבודה", לא ישפיעו על רבנים ועסקנים אלו. ליתר דיוק: הן ישפיעו – בדיוק בכיוון ההפוך.

ודאי שכך הם פני הדברים, כאשר נושא הגיוס הופך למאבק פומבי ועקרוני. כדרכם של מאבקים כאלו, הצדדים מקצינים עמדות ומתבצרים. היכולת להגיע להבנה קטנה, והיכולת להגיע לפשרה נעלמת.

מי שבאמת רוצה לפתור את הבעיה, חייב להחליף דיסקט. הדרך הנכונה היא קודם כל להוריד את הנושא מסדר היום הציבורי-פוליטי-תקשורתי. במקום מאבקים פוליטיים, על הממשלה לפנות להידברות שקטה ואפילו חשאית. על הממשלה למצוא בני שיח דיסקרטיים, הן בקרב הרבנים והן בקרב העסקנים. במקום להתעמת עם הקיצוניים, יש לחפש את מי שלכל הפחות מוכנים לדבר – ועוד יותר מזה: להקשיב.

כאשר ייפתח ערוץ כזה, גם נציגי הממשלה צריכים קודם כל להקשיב. להבין מה פשר ההתנגדות. להבחין בין טעמים אידיאולוגיים לטעמים מעשיים. להבדיל בין נימוקים שורשיים לבין אלו הנאמרים מן השפה ולחוץ. ואז – לבוא ולהציע דרכים לצמצום הפער. טועה מי שחושב שניתן לפתור את הבעיה בזבנג וגמרנו, בחוק שיחייב את החרדים לצעוד בסך ללשכות הגיוס. זה פשוט לא יקרה.

בעיות גדולות מצריכות פתרונות קטנים הבאים בזה אחר זה. אם תרצו – הסכמי ביניים. למשל: לנסות ולגייס תחילה את הנפלטים מהישיבות. לנסות לגייס לשירות מקוצר את מי שמסיימים לימוד ישיבה. להציע מסגרות של שירות לאומי בתוך המגזר החרדי. את כל זה צריך לעשות בשילוב נכון של שכנוע ואזהרה. הבנה למניעים החרדיים לצד עמידה על עקרון השוויון בנשיאה בנטל, הבטחה לתמיכה בישיבות לצד שלילתה ממי שלא ישתפו פעולה, מתן תמריצים למי שיתגייס לצד מניעתם ממי שיסרבו.

המרווח לדין וגם להסכמות גדול בהרבה מכפי שנראה במבט ראשון – אבל יש לזה תנאי יסודי: העברת הנושא מפסים של עימות פוליטי לפסים של הידברות אישית. העברת הסוגיה מפסים של "הכל או לא כלום" לפסים של פשרות. בכל דרך אחרת, לא רק שסוגיית הגיוס לא תיפתר לעולם – היא גם תגרור הקצנה הדדית, העלולה לפורר את החברה הישראלית מבפנים.

ד"ר לביא מרצה בבית הספר לתקשורת, אוניברסיטת בר אילן ופעילה חברתית.